

У ходзе даследавання намі быў складзены ілюстрацыйны слоўнік фразеалагізмаў, якія мае у сваім складзе ўстарэлыя словы. У слоўніку прадстаўлены фразеалагізмы з іх тлумачэннем. А таксама вызначаны ўстарэлыя словы, што уваходзяць у склад гэтых фразеалагізмаў, растлумачаны іх від, лексічнае значэнне і дадзены іх малюнак.

Таксама мы распрацавалі інтэрактыўныя заданні ў праграме «LearningApps.org» на веданне значэння фразеалагізмаў з устарэлай лексікай, якія можна выканаць, адкрыўшы QR код.

ЛІТАРАТУРА

1. Баханькоў, А.Я. Лексікалогія сучаснай беларускай літаратурнай мовы / пад рэд. А.Я. Баханькова. – Мінск: Навука і тэхніка, 1994. – 463 с.
2. Струкава С. М. Слоўнік гістарызмаў і архаізмаў: па творах беларускай мастацкай літаратуры і публіцыстыкі / С. М. Струкава. – Мінск: Беларуская навука, 2007. – 656 с.
3. Шуба, П.П. Современный русский язык. Ч.1. Фонетика. Лексикология. Фразеология. – Мн., 1998.
4. Лепешаў, І. Я. Этымалагічны слоўнік фразеалагізмаў / І.Я. Лепешаў. – Мн.:Беларуская Энцыклапедыя, 2004.
5. Сервис Learningapps.org инструкция по работе [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://learningapps.org>. – Дата доступа: 24.02. 2021.

УДК 821.161.3-344

Навуч. Д. Краўцова

Навук. кір. А.Ю. Прымышыц, настаўнік беларускай мовы і літаратуры
(ДУА “Гімназія № 1 г. Віцебска імя Ж. І. Алфёрава”)

КРЫНІЦЫ ВОБРАЗАЎ СУЧАСНАГА БЕЛАРУСКАГА ХОРАРА

За апошнія пяць гадоў такі жанр, як хорар зрабіў гіганцкі скачок па папулярнасці сярод моладзі. Беларусы з задавальненнем чытаюць навелу У. Садоўскага “1813”, у свой час падзеяй стаў паказ “Масакры” А. Кудзіненкі, сёння моладзь усё больш цікавіцца вэб-

хорарам “Зачараваныя скарбы” і новай стужкай “Упыры”, многія дзевяцікласнікі захапляюцца “Дзікім паляваннем караля Стаха” У. Караткевіча.

Хорар (англ. Horror – жах) – адносна новы жанр у беларускай літаратуры, таму даследаваны мала. У інтэрнэце знаходзім ацэнкі крытыкаў сучасных фільмаў-хорараў, станоўчыя водгукі на навелу У. Садоўскага, але грунтоўных даследаў гэтага жанру ніхто не рабіў, таму актуальнасць працы ў дадзеным накірунку відавочная. Мы паставілі перад сабой мэту высветліць, адкуль сучасны хорар чэрпае свае вобразы. Узнікла гіпотэза пра тое, што ў беларускай літаратуры XIX-XX стагоддзяў былі перадумовы для ўзнікнення сучасных жахаў. Што з вобразаў мінулага ўзяў сучасны хорар? Можа, ён абсалютна новы жанр, які распрацаваў сваю сістэму вобразаў? Пошук адказаў на гэтыя пытанні падштурхнуў да напісання дадзенай працы.

Менавіта вобразы жахлівага і сталі прадметам яе даследавання, аб’ект даследавання – беларускія хорары, мэта даследавання – вызначэнне крыніц узнікнення вобразаў беларускіх жахаў, стварэнне класіфікацыі беларускіх хорараў.

Матэрыял і метады. Матэрыялам даследавання з’яўляюцца творы, напісаныя ў жанры жахаў або з адзнакамі жахлівага, і сучасныя фільмы-хорары. Пры выкананні дадзенай працы выкарыстаны метады пошуку, адбору інфармацыі, аналізу, супастаўлення і параўнання, групойкі дадзеных у інтэрнэт-прасторы.

Вынікі і іх абмеркаванне. У пачатку даследавання мы звярнуліся да самых старажытных вобразаў жахлівага ў беларусаў. Іх можна знайсці ў нашай міфалогіі. Т.Шамякіна дае ёй такое азначэнне: “Гэта абагульнены вопыт жыццядзейнасці продкаў, адлюстраваны і захаваны праз сістэму вобразаў, гэта народны аналаг навукі”. Таму міфалогія дапамагае знайсці нацыянальную ідэю, правільна зразумець уласную харызму.

Высветлілі з міфаў, што беларус адчуваў сябе часткай прыроды, якая была больш моцная за яго, таму ён страшыўся ўсякіх міфічных зданяў і хацеў быць падобным на самую моцную жывёлу. Адсюль – татэмная жывёліна і вера, што род паходзіць ад яе. Напрыклад, вобраз ваўкалака, самы вядомы з якіх Усяслаў Чарадзей. А сын мядзведзя і жанчыны – гэта Івашка Мядзведжае Вушка з аднайменнай беларускай народнай казкі. Міфічныя жахлівыя вобразы выкарыстаны не толькі ў беларускіх народных казках. Вужыны цар, русалкі і ваўкалакі ажываюць на старонках “Шляхціца Завальні, або Беларусі ў фантастычных апавяданнях” Яна Баршчэўскага.

Высветлілі, што можна аднесці да хорару і асобныя эпідоды знакамітай аповесці У.Караткевіча “Дзікае паляванне караля Стаха”. У Сярэднявеччы міф пра дзікае паляванне быў распаўсюджаны ў краінах Скандынавіі. У аповесці У. Караткевіча жах на людзей таксама наводзіць дзікае паляванне. Менавіта для Надзеі яно з’яўляецца прадвесцем блізкай смерці, даводзіць дзяўчыну ледзь не да вар’яцтва. Сцэны, прысвечаныя гэтаму, - сапраўдны хорар. Але падымаць мёртвых з труны і рабіць помслівымі і крыважэрнымі не ў традыцыі баларусаў.

У 90-ыя гады ХХ стагоддзя ўбачыла свет кніга “Заклятыя скарбы” У. Ягоўдзіка, які “ўклаў і пераказаў” беларускія легенды і паданні. Чытачы пазнаёміліся з Кадуком, Паморкам, Ведзьмаком і іншымі страшнымі беларускімі фальклорнымі істотамі. ХХІ стагоддзе пераймае традыцыі ХХ-га, абапіраецца на іх, але ўносіць свой погляд. Так у 2017 годзе група энтузіястаў-кінааматараў узялася здымаць першы інтэрнэт-хорар па матывах кнігі “Заклятыя скарбы”. Серыял цікавы тым, напрыклад, што маладыя рэжысёры сцёрлі межы паміж папулярнымі камп’ютарнымі гульнямі і рэальнасцю. Монстры з гульні перасяляюцца ў самога гульца, у нашу рэальнасць з міфалогіі перасяляецца сам Кадук.

У 2010 годзе малады рэжысёр А.Кудзіненка здымае “Масакру”, якая мела шырокі рэзананс. Жанр гэтага фільма эклектычны: ён уключае ў сябе і містычны трылер, і гістарычную і любоўную драму, і беларускую міфалогію. У выніку сам рэжысёр даў іранічнае вызначэнне жанру свайго фільма як “бульба-хорар”, гэта значыць хорар беларускі. У фільме аўтар паказвае шляхецкую сям’ю прыэваратняў-мядзведзяў. Гэта родавы хорар, які нагадвае беларусам пра веру іх старажытных продкаў у татэмаў.

Тэматычную сувязь з “Масакрай” можна прасачыць і ў рамане рускамоўнага беларуса У.Куліка “Ваўчыны мох”. У гэтым творы жах на ўсю вёску наводзіць ваўкалак, які днём з’яўляецца мельнікам і якога ніхто не падазрае ў крыважэрнасці, а ноччу ператвараецца ў ваўка і жахліва забівае аднавяскоўцаў.

Навела У.Садоўскага “1813”, напісаная на беларускай мове, з’яўляецца сапраўдным зомбі-хорарам. Аўтар за яе атрымаў прэмію “Дэбют” у 2017 годзе. У.Садоўскі, падпаўшы пад уплыў сучасных еўрапейскіх ды амерыканскіх хорараў, ажыўляе загінуўшых французаў, якія зноў змагаюцца з беларусамі. Атрымаўся першы беларускі зомбі-хорар. Яго асаблівасцю з’яўляецца тое, што напісаны па традыцыі ХХІ стагоддзя на беларускай глебе, у аснове гістарычныя

падзеі вайны 1812 года, рэальны беларускі гістарычны герой – М. Агінскі, ды і ажылі не беларусы (аўтар не трывожыць памяць продкаў, як і У. Караткевіч), а непахаваныя французы.

Апошні хорар, які ўбачылі беларусы ў 2019 годзе, – гэта фільм “Упыры”, пракат якога таксама стаў падзеяю. Аўтары фільма стварылі атмасферны хорар: Купальская чароўная ноч, забытае Богам і людзьмі возера, патрывожаны спакой бяспечнай моладзі, бандыты... і ажыўшая нечысць. Зомбі хапаюць раптоўна з любой лясной лужыны, прагнуць чалавечай крыві. Сапраўдны зомбі-хорар, звязаны з традыцыйным беларускім святам Купалля.

Для зручнасці пошуку твораў у жанры хорар у інтэрнэце намі створана старонка, прысвечаная беларускаму хорару. Гэта вынік прыкладнога прымянення праведзенай даследчай працы. Спадзяёмся, што старонка стане папулярнай у аматараў жаху, падштурхне грамадскасць да чытання беларускіх твораў і да вывучэння ўсяго беларускага.

Заклучэнне. Прааналізаваўшы вывучаны матэрыял, мы прыйшлі да вывадаў, што беларускі хорар вылучаецца сваёй сувяззю з нацыянальнымі традыцыямі, міфалогіяй і гісторыяй беларускіх шляхецкіх родаў.

Дадзеная праца дае падставы меркаваць, што беларуская літаратура распрацавала сваю сістэму вобразаў жахлівага, крыніцы якой мы знайшлі ў нацыянальным фальклоры, міфалогіі, але ёсць у ёй і запазычанні, адаптаваныя пад нашу традыцыю, – гэта зомбі і вобраз дзікага палявання.

УДК 821.161.3-93

Вуч. А.А. Куневіч

Навук. кір.: М.А. Акцызная, настаўніца беларускай мовы і літаратуры;
М. Ул. Карнеева, настаўніца англійскай мовы,
магістр педагогічных навук (ДУА “Сярэдняя школа № 7 г. Баранавічы”)

ЭМАЦЫЙНА-ЭКСПРЭСІЎНАЯ ЗНАЧНАСЦЬ ПАМЯНШАЛЬНА-ЛАСКАЛЬНЫХ СУФІКСАЎ У БЕЛАРУСКАЙ ДЗІЦЯЧАЙ ПАЭЗІІ РОЗНЫХ ПЕРЫЯДАЎ

Характэрнай асаблівасцю беларускай мовы з’яўляецца наяўнасць у ёй вялікай колькасці памяншальна-ласкальных слоў. Памяншальна-ласкальная форма, як правіла, утвараецца пры дапамозе спецыяльных суфіксаў. Вельмі часта пры дапамозе гэтых марфем мы можам перадаць свае эмоцыі і адносіны да таго, пра што гаворым. У